

FÖRÄDLING

Att bara spara de bästa bland de frösådda plantorna är att göra ett urval och då har också arbetet med förädlingen börjat.

Att skapa en alldeles egen dahlia är inte svårt, det är bara att börja frösa sina dahlior. Då blir alla plantor nya unika sorter. Men att skapa en bra dahlia kräver tid, plats och kunskap. Man kan välja ambitionsnivå själv men man måste vara medveten om att kraven är skyhöga om dahlian ska göra karriär på utställningar utomlands. Där krävs det perfekta dahlior som i alla detaljer överinstämmer med respektive standard. För den som lyckas blir belöningen ära och berömmelse och i bästa fall också en ekonomisk vinst!

Att titta på sina dahlior ofta, minst 1 ggr/dag är något jag rekommendera varmt. Här tränas ögat upp och detaljer blir synliga, du blir bekant med dina dahlior på ett helt nytt sätt. Alla har de specifika egenskaper, vissa är bra och andra inte. Kan vara att en färg bleks i solen, att färgerna ändras alltför mycket när temperaturen sjunker på hösten eller en underbart röd variant som tål solen! Ett vackert bladverk är också mycket värdefullt och här finns det stora variationer utöver de mörkbladiga. Det här med att vara väl bekant med alla detaljer på dina dahlior är själva grunden när du senare ska göra ett urval, alltså att bestämma vilka som ska sparas för fortsatt odling nästa år. När våren kommer kan du också se vilka av dina dahlior som har bra egenskaper för vinterförvaring. De knölar som trots en korrekt förvaring ruttnat, torkat eller möglat saknar bra egenskaper för vinterförvaring.

För den som är ovan kan det vara svårt att göra ett bra urval, att då göra en kravlista är ett mycket bra hjälpmedel. Jag brukar använda mig av dessa krav:

Tycker du om den och VARFÖR?	Ja. Många och hållbara blommor. bra stjälkar
Är den frisk?	Starkt bladverk utan svampangrepp
Har den för gruppen typiska blommor?	Nej, men den blir en fin trädgårdsdahlia
Har den tillräckligt många/ stora knölar som klarar vinterförvaring?	Ja

Tycker du om den och VARFÖR? Om svaret blir nej här så gallrar jag bort plantan omgående så mer plats och näring blir tillgänglig för de resterande plantorna. **VARFÖR:** kan också vara något så ospecificerat som att den har utstrålning, den fångar ögat!

Är den frisk? Den absolut viktigaste egenskapen.

Har den för gruppen typiska blommor? Bra, den kan du använda som förälder i kommande korsningar.

Har den tillräckligt många/ stora knölar som klarar vinterförvaring? En mycket viktig egenskap som jag aldrig tummar på.

Nästa steg i förädlingen är att bestämma vilka dahlior som ska korsas med varandra. Genetiken är svår att förutsäga men slumpen vet alla vad det är och att reducera det slumpmässiga är att använda genetik. Text nedärvingen för de flesta egenskaper styrs av flera anlagpar alltså är det större

sannolikhet att två kaktusdahlior ska få avkommor med kaktusblommor då de båda har anlag för kaktusblommor än att en kaktus och en dekorativblommig ska få det. Ju flera anlag för en egenskap det finns hos båda föräldrarna desto större chans att egenskapen kommer att finnas hos avkommorna.

DOKUMENTATION

Att fotografera alla plantor och skriva några rader om olika egenskaper är enkelt att genomföra och ger mycket värdefull information om föräldraplantorna. Exempel: har du sått frön från en planta och många av avkommorna har samma fel/fördelar så är arvbarheten för dessa egenskaper hög. Om du gjort en bra kombination så kan du göra om den om du vet vilka föräldrarna är, gör anteckningar om vilka plantor du korsar eller från vilken planta du tagit fröer om du anlitar insekterna för pollinering. Efter ett par år av faktainsamling så börjar du få en uppfattning om vilka dahlior som är urusla som föräldrar och vilka som lämnar sina utmärkta egenskaper i arv. Utan anteckningar och bilder är det svårt, plantorna är många och minnet kan svikta. Du ska alltså fotografera **alla** plantor inte bara de som du sparar.

Etiketter med information om föräldrar o mor/far-föräldrar är väldigt praktiska, en titt på etiketten ger besked om

Att reducera slumpen

I naturen är det ordnat så att så stor mångfald ska finnas, det garanterar att någon variant ska vara bättre anpassad till miljön och kunna sprida sina till miljön passande egenskaper vidare i sina gener. Insekterna flyger från blomma till blomma och pollen från många olika dahlior kan finnas på insekternas kroppar och vara med och befrukta märket. På det här sättet kan en frökapsel innehålla fröer med kanske så många som 10 olika pollenlämnare eller fler! Med 10 olika "pappor" så är antalet kombinationer av anlagspar mycket stort. Det här garanterar mångfalden i naturen men försvårar ett kontrollerat arbete med att förädla fram nya dahlior.

Om du planterar 2 mycket bra dahlior tillsammans någonstans där det inte finns andra dahlior har du gjort början till en kontrollerad pollinering, det finns bara dessa två dahlior så insekterna kan inte överföra pollen från andra dahlior. Här finns det alltså bara 2 varianter av pollen och du har reducerat det slumpmässiga i korsningen om det är 2 dahlior av samma typ.

Att plantera varje grupp för sig ökar också på sannolikheten för att dahlian ska korsa sig med en eller flera av samma typ, kaktus ska korsas med kaktus osv.

Det enda helt säkra sättet för en kontrollerad korsning är att handpollinera, då har du fullständig kontroll över vilka två dahlior som är föräldrarna. Du vet vilka föräldrarna är och blir avkommorna bra dahlior så kan du alltid göra om samma kombination igen. Tråkigt nog så ger handpollinering ofta dåligt med frö. Handpollinering med pensel eller liknande är väldigt klumpigt i jämförelse med insekternas lätta beröring som nästan alltid resulterar i helt fyllda frökapslar.

Att på dessa sätt öka sannolikheten för "rätt" dahlia att bli pollenlämnare reducerar det slumpmässiga i genetiken genom att det är bara frö efter 2 föräldrar i en frökapsel eller att det är

bara föräldrar av samma typ. Chanserna för att det ska bli plantor med bra egenskaper ökar väsentligt.

Inbreed-linjeavel

Är den säkraste och snabbaste vägen fram till ett önskat resultat, det är en sanning trots detta så är avelsmetoden i vilket sammanhang den än den används med rätta mycket omdiskuterad. Med släktskapsavel så dubblas de av oss önskade anlagen snabbt men det gör också anlagen för mottagligheten för diverse sjukdomar, svampangrepp och virus! Jag har använt mig av metoden själv med utmärkt resultat, jag handpollinerade en mycket lovande planta med sitt eget pollen! Avkommorna blev mycket enhetliga i färgen, en ovanlig orange kulör. Inavelskorsningar ska man bara göra med helt friska plantor och de ska själva vara extremt bra representanter för sin grupp eller ha någon annan värdefull egenskap som är ovanlig hos andra dahlior. Lika självklart som det är att använda den här metoden när den där alldeles underbara färgen finns hos en av dina frösådda plantor är det att inte bygga hela sitt förädlingsarbete på metoden. Tveka inte att göra en inavelskorsning när du står inför den extraordinära dahlian men bara då!